

БАНК СУҒУРТАСИ ВА УНИНГ АМАЛ ҚИЛИШ МЕХАНИЗМЛАРИ

Исматов Абдулфайз Абдухалилович

Ўзбекистон Республикаси Банк-молия академияси магистранти

Аннотация: Суғурта ва банкларнинг ҳамкорликдаги фаолиятини ривожлантириш масалаларига таълуқли бўлган янги “bancassurance” технологиялари орқали самарали фаолият кўсатиш, суғурта маҳсулотларини сотишни ташкил этиш, шунингдек банк рискларини камайтириш, фаолият турларини ҳамкорликда олиб боришнинг назарий ва иқтисодий асосларига бағишларган. Шунингдек ўзаро ҳамкорликда самарали фаолият олиб бориш бўйича илмий тавсиялар шакллантирилган.

Калит сўзлар – суғурта, банк, банк суғуртаси, суғурта маҳсулоти, молиявий супермаркетлар, банк рисклари, суғурта соҳалари, суғурта компаниялари.

Мамлакат молия бозорларини янада ривожлантириш, аҳолига сифатли молиявий хизматларни тақдим этиш, суғурта компанияларининг суғурта маҳсулотларини сотишнинг замонавий технологияларини жорий этиш фаолиятини қўллаб-қувватлаш, шунингдек, суғурта воситачилари фаолиятини фаоллаштириш, ишлаш тизимини такомиллаштириш, банк суғурта механизмларини жорий этиш, умуман суғурта бозори профессионал иштирокчиларининг ролини ошириш орқали суғурта маҳсулотлари сотиш кўламини кенгайтиришга эришиш мақсадида соҳага янги технологиялар жорий қилинмоқда. Шу билан бирга ислохотларнинг ҳозирги босқичида иқтисодиётнинг барқарор ўсишини таъминлашга, аҳолига сифатли молиявий хизматларини кўрсатиш, республика суғурта хизматлар бозорининг ролини кучайтиришни тақозо этмоқда. Банк суғуртаси (“bancassurance”) атамаси дунёда биринчи бўлиб Францияда 1970-йилларда пайдо бўлган. Бунда тижорат банклари суғурта хизматларини ўзларининг тармоқлари орқали сотишни йўлга

кўйишган. Дунёда биринчилардан бўлиб Credit Mutuel банки ўз қошида Assurances du Credit Mutuel Vie (ACM Vie) суғурта компаниясини очган [1].

Банк суғуртаси – бу суғурта компаниялари томонидан банкларни сотиб олиш ва банк томонидан суғурта компаниясини сотиб олишни тақсимловчи банк ва суғурта ташкилоти ўртасида ягона ахборот тизимини яратишдир деб қарайдилар [2].

Банк суғуртаси банк суғуртаси замонавий молиявий бозорда янги ташкил этилган ташкилий функционал тузилмадир [3].

Банк суғуртаси бу – банклар ва суғурта компаниялар ўртасидаги интеграция шаклларида бири бўлиб, унинг доирасида молиявий, операцион технологик, таркибий ва бошқарув соҳаларида уларнинг ҳамкорлиги орқали, юқори самарани олиш имконини берадиган тизимдир [4].

Банк рисклари суғуртанинг умумий соҳаси таркибига киритилади ва суғурта турлари (класслари) асосида лицензия олинади [5]. Банк суғуртаси бўйича фикрлар ва илмий қарашлар энди шаклланиб бормоқда, шу сабабли маҳаллий ва хорижий олимларнинг тизимли ёндашувлари “bancassurance”ни ягона бир модел ёки шаклда эмаслигини тасдиқлайди. Халқаро амалиётда банк суғуртаси турли хил воситалар орқали амалга оширилиб келинмоқда. Биргаликда олиб бориладиган бундай фаолият аслида банклар ва суғурта компанияларининг ҳамкорликда қўшма корхоналар ташкил этиши, уларнинг бирлашиши, қўшиб юборилиши, банкларнинг суғурта компаниялари таъсисчилари ҳисобланишилари ортида молиявий конгломератларнинг вужудга келиши ётади. Шунингдек, банк суғуртасини ташкил этишда ягона ёндашув мавжуд эмас. Лекин, суғурта компаниялари ва банкларнинг “bancassurance” ҳамкорлигида фаолияти юритишлари иккала томоннинг манфаатларига мос келади (1-жадвал).

1-жадвал

Суғурта компаниялари ва банкларнинг “bancassurance”да иштирок этиш афзалликлари¹

Суғурта компанияларининг “bancassurance”да иштирок этиш афзалликлари	1. Мижозлар сонининг кўпайиши ва янги бозорларга кириш
	2. Бизнесни кенгайтириш учун инвестициялар
	3. Агентлик тармоғини яратмасдан, бозорни тезликда эгаллаш
	4. Биргаликда банк хизматларни кўрсатиш
	5. Сотиш ҳаражатларининг камайиши
	6. Суғурта даромадлари ҳисобидан инвестициялар самарадорлигини ошиши
	7. Мижозларни селекция қилиш имконияти
Банкларнинг “bancassurance”да иштирок этиш афзалликлари	1. Фоиз ставкасини пасайтириш орқали кўшимча даромад (комиссиялар) олиш
	2. Хизматлар турларини кенгайтириш орқали мижозларни ушлаб қолиш
	3. Суғурталовчиларнинг суғурта заҳираларини жалб қилиш ҳисобига кредитлаш ресурсларини кўпайтириш
	4. Бизнесни кенгайтириш учун инвестициялар
	5. Филиал ва офислар сонини оширмасдан бозорни тезликда эгаллаш
	6. Суғурта имкониятларидан фойдаланиб, маҳсулот турларини кўпайтириш
	7. Мижозларни селекция қилиш имконияти

Жадвалдан шуни кўришимиз мумкинки, моливий жиҳатдан банклар ва суғурта компанияларининг яқинлашуви икки томон учун ҳам бир хил афзалдир. Чунки уларнинг биргаликдаги ўзаро фаолияти, ҳамкорлари ва мижозлари учун ҳам қўлай ҳисобланади.

Банк суғуртасини ташкил қилишда, муваффақиятга эришишнинг асосий омиллари қуйидагилардан иборат:

- Молиявий маҳсулотларнинг оддийлиги ва ҳамёнбоплиги;

¹ Олиб борилган тадқиқотлар асосида муаллиф томонидан тайёрланди.

- банк ва суғурта компаниялари ходимларининг профессионал малакаси;
- сотиш технологияларини банкка бирлаштириш;
- сотиш жараёнларини ахборот технологиялари (IT) орқали қўллаб-қувватлаш ва таъминлаш;
- банк суғуртаси жараёни менежментини ривожлантириш.

Молия бозорида суғурта компаниялари ва банкларнинг бундай ўзаро ҳамкорликдаги моделлари одатда иштирокчиларнинг манфаатли ўсишига олиб келади охир – оқибатда эса бундай ҳаракат барча иштирокчиларга фойда келтириши мумкинлигини кўрсатади. Бундай ўзаро ҳамкорлик иштирокчиларнинг ҳар бирига келтириши мумкин бўлган афзалликларни алоҳида таҳлил қиладиган бўлсак қўйидагиларни келтириб ўтиш мумкин:

Банк суғуртаси концепцияси (bancassurance) тушунчаси банклар ва суғурта компаниялари савдосини мувофиқлаштириш, суғурта ва банк маҳсулотларини бирлаштирадиган, ўзаро сотув каналлар алмашинуви ва ҳар икки тараф мижозлар базасидан фойдаланиш мақсадидаги интеграциялашувдир. Банк суғуртаси моделлари бўйича ҳам мамлакатлар турли моделлар асосида банк суғуртасини амалиётда қўллайдилар. Банк суғуртаси тушунчасига шу кунга қадар ҳеч қандай яқуний яхлит таъриф берилмаган ва бу банк суғуртасининг ҳозирги кунда ҳам ривожланиш жараёнида эканлигидан далолат беради. Дунё олимлари банк суғуртасига ўз давлати иқтисодиётидан, давлат тузуми, молия бозорининг ривожланиш даражасидан келиб чиққан ҳолда ўз қарашларини ифода этган. Демак банк суғуртаси бўйича ягона таъриф йўқ. Юқоридаги сабаб туфайли ҳеч бир мамлакатда яхлит банк суғуртаси моделларидан фойдаланмайди. Ҳар бир мамлакатда банк суғуртаси қўллашнинг турлича усуллари мавжуд. Суғурта компаниялар ва банклар ўзаро ҳамкорлигининг усуллари муҳим аҳамият касб этади. Таҳлиллар натижаси шуни кўрсатадики, банк суғуртасининг қуйидаги моделлари мавжуд экан.

- банк суғуртаси;

- молиявий супермаркет;
- стратегик иттифок;
- банк томонидан ихтисослаштирилган суғурта компаниясини ташкил этиш (кептив суғурта);
- кооперация;
- альянс.

Ўзбекистонда банк суғуртасини жадал ривожлантиришда молия бозорининг бошқа иштирокчиларини ҳам таъминлаш муҳим аҳамит касб этади. Уларга мисол қилиб лизинг компаниялар, баҳоловчи компаниялар, микрокредит ташкилотларни мисол қилишимиз мумкин. Бу молиявий институтлар, суғурта компаниялари билан ўзаро ҳамкорликда ва суғурта агентлари сифатида фаолият олиб бормоқда. Ривожланган ва ривожланаётган мамлакатлар амалиётини тадқиқ қилиш натижасида банк суғуртасидан фойдаланиш бу нафақат суғурта бозорининг балки, молия бозорининг ривожланишига ҳам турки бўлмоқда. Мамлакатимиз банклари ва суғурта компаниялари ҳам банк суғуртасидан тўлиқ фойдаланиши жамиятнинг барча иштирокчиларига фойдали бўлади.

Адабиётлар рўйхати.

1. Marjorie Ch. (2005) Analysis of Bancassurance and its status around the world / Ch. Marjorie, C. Launay, B. Mainguy // Focus. – October. – P. 45-61.
2. Габидулин И.А., Лушниченко В.Н. Bancassurance по-эсенговски // Мир денег. 2007. № 8–9. С. 54– 59 /
3. Донецкова О.Ю., Садыкова Л.М. О проблемах развития банкострахования в РФ.-Вестник Оренбургского государственного университета №8 2015.-183 стр.
4. Имомов У.Ғ. (2020) Инновцион иқтисодиёт шароитида банк суғуртаси ва уни ривожлантириш йўллари. Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати. Тошкент ш. 52 бет.
5. Abduraxmonov I. Sug‘urta sohalarining shakllanish tendensiyalari //MOLIYA VA BANK ISHI. – 2022. – Т. 8. – №. 3. – С. 60-67.